

Tremtinys

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SAJUNGOS SAVAITRASTIS

2007 m. birželio 29 d.

Eina nuo 1988 m.

spalio 28 d.

Nr. 24 (758)

Skautų idėjos Sibiro platybėse

Nepalūžo dvasia

Pasaulio skautai šiemet svenčia savo organizacijos įkūrimo šimtmetį. Skautų organizacijos pradininkas buvo lordas Robertas Baden Povelis, 1907 metais Anglijoje įkūrės pirmąsias kuopeles.

Skautijos 100-mečiu išmineti gegužė Istorinėje Kauno prezidentūroje buvo atidaryta paroda, pasakojanti apie skautų organizacijos kūrimą ir veiklą Lietuvoje.

Mūsų šalyje šio judėjimo žingsniai siejami su Lietuvos valstybės atkūrimu 1918 metais. Skautų šukis "Dievui. Tėvynei. Artimui!" nepatiko sovietų okupantams ir ši organizacija, kaip ir daugelis kitų, sovietmečiu buvo uždrausta. Prasidėjus trėmimams į Sibirą nukentėjo daug žmonių, tarp jų ir skautų.

Vienas parodos eksponatu – knyga "Skautų šeimos genocidas", parašyta išsevijos skautės, ilgametės dienraš-

Skautai savo sueigoje. (Iš kairės) – L. Akstinaitė, B. Inokaitienė, buvęs tremtinys A. Gricevičius, metraštiniinkė O. Žilinskienė, vyr. skautė T. Kuzmickienė, E. Aleknienė. P. Marcinkevičius čio "Draugas" "Skautybės kelio" redaktorės, vyresniųjų skautės Irenos Regienės. Knygoje trumpai pažymėti skautų likimai Sibire. Teko kalbėtis su Lietuvos skaučių seserijos Kauno "Aušros" draugovės skauti-

ninke, tremtine Laimute Akstinaite, kuri papasakojo, kaip buvo įkurti skautų draugovė Sibire, Altajaus krašto Kosicho tarybiname ūkyje. Idėją įkurti skautų draugovę pasiūlė mokytoja Paulina Šomkaitė-Spudienė.

Kita mokytoja pasiūlė įsteigti lietuvišką mokyklę. Joje po sunkaus alinančio darbo vaikus mokė mokytojos Paulina Šomkaitė-Spudienė, Marija Gineitytė-Žulienė, Bronė Prapuolenytė-Morkuvienė, Eleonora Ratkevičiutė-Morkūnienė, Antanina Skardinskaitė-Kviklienė. Joms rūpėjo, kad vaikai ne pamirštų gimtosios kalbos, žinotų savo krašto istoriją, mokė religijos tiesų. Kai pavargusios nuo sunkių darbų moterys negalėdavo susikaupti ir tinkamai pravesti pamokelę, jas pavaduodavo buvę gimnazistai – Gediminas Akstinas, Laimutė Aksitinaitė, Julija Spudaitė, Rimgaudas Morkus.

Visos mokytojos buvo asmenybės išlankytų pamokas išties buvo laimė. Mokytoja Paulina Šomkaitė-Spudienė Kauno "Aušros" mergaičių gimnazijoje dėstė istoriją,

kelis metus vadovavo skautėms. Tai jos iniciatyva 1943 m. Vasario 16-osios proga Sibire atsirado skautų draugovė. Tačiau kiekvienam lietuviui dieną – Vasario 16-ąją mokytoja P. Šomkaitė-Spudienė papasakojo apie Vasario 16-osios prasmę ir reikšmę Lietuvai, po to mažieji skautukai davė įrodij. Skautės turėjo istorinę tautinę vėliavę, kurią į tremtį atsivežė Lietuvos aviacijos kapitono Vlado Morkaus (pirmojo lakūno, iššokusio parašiutu ir dalyvavusio į Lietuvą parvezant žuvusių Dariaus ir Girėno palaikus) sūnus Rimgaudas. Prie jos jaunieji skautai davė priesaiką, priklaupę ją bučiavo. Tada įrodij davė vienuolika naujai priimamų skautų, kartu su jais buvo ir ketvertas suaugusiuojų. Draugovė sudarė dvi skiltys: seserų skaučių "Voverių" ir brolių skautų – "Žirgų".

(keliamas į 2 psl.)

Virginija SKUČAITĖ

Istorinis trileris prie Laptevų jūros

Įvykiai po trimečio tremtinio Jonuko Siručio mirties prie ledžiūrio – sutapimų grandinė, nepaaiškinama vien tik protu

Šiurpus radinys

Vieną 1982 metų vasaros dieną didelis kelionių mėgėjas Kimas Šusteris iš Charkovo

plaukė Lenos upe į Bykovo iškyšulį, kurį skalauja Laptevų jūra. Netoli ledinio iškyšulio jūroje jis iš tolo pamatė kažką plūduriuojančią pagalvojo, kad valtis, tačiau priartėjės nustėrė – vandenye plaukiojo karstas su ant jo užvirtusiu kryžiumi, prie kurio buvo kažkas pririšta.

Priplaukės arčiau pamatė, kad tai pilkos storos medžiagos gabala, ant kurio nežinoma kalba buvo kažkas parašyta. Pagal išlikusias gimimo ir mirimo datas ir jam nesuprantamą tekstą keliautojas suvokė, kad tai epitafija. Atvilkės į krantą karstą ir kryžių, nurišo nuo pastarojo audeklo gabala ir pasiémė ji sukrėtusiam įvykiui atminti.

Keliautojas, kalbėdamasis su vietos gyventojais sužinojo, kad ant Bykovo iškyšulio kranto tremtiniai laidoję savo mirusiuosius, kad pusė kapinyno jau nuslinko į skalaujančios jūros link – pakrantėje bolo žmonių kaulai ir kaukolės. Sužinojo keliautojas ir tai, kad šios kapinės buvo palaidota daug lietuvių.

(keliamas į 5 psl.)

Relikvija nuo Jonuko kapo kryžiaus

Partizano dukters pergalė teisme

„Aš tik noriu, kad jis pasakytu, kur užkasti mano tévo palaikai. Jei tai sužinosiu, pabandysiu užmiršti tą baisų žmogų. Taip bus ramiau ir man, ir galbūt jam“, – sakyda Martina Aštrauskaitė-Bikuličienė teismuose, kai akis į akį susitikdavo su sovietų saugumo papulkiniu Vytautu Vasiliauskui, kuris atakliai tvirtindavo, kad jo rankos nesuteptos krauju. Jis ne norėdavo kalbėti arba kalbėdavo labai padrikai apie 1953 metais Šakių rajone Žalgirio girioje įvykdytą egzekuciją, kurios metu buvo apsupti ir nužudyti vieni iš paskutinių Lietuvos partizanų – Jonas ir Antanas Aštrauskai.

1953 metais, iš karto po egzekucijos, V. Vasiliausko ranka rusiškai rašytame raporte pranešama, kad leitenantas Vasiliauskas Vytautas, Stasio, asmeniškai likvidavo vieną banditą. Baudžiamoji operacija buvo surengta 1953-ųjų sausio 2 dieną. Maždaug 16 valandą slaptajai agentei Martinai Žukaitienei už svarbią informaciją buvo įteikta 2 tūkstančiai rublių. Iš karto po apdovanojimo buvo duotas įsakymas pradėti likvidavimo

operaciją. Lydimas agentės ir V. Vasiliausko sunkvežimis su maskuojamaja apranga vilkinčiais 12 kareiviu atvyko į Žalgirio mišką.

Mažytis 90 centimetrų aukščio bunkeris, kuriame slėpėsi du vyrai, buvo apsupintas. Antanas Aštrauskas buvo susprogdintas bunkeryje, o sugebėjus ištrūkti Joną Aštrauską kulkos spėjo pakirsti bégantį apsnigtu mišku. Karievius į egzekucijos vietą atvežęs vairuotojas J.K. paliudijo, jog pagal į kasą suriuštus plaukus jis atpažino, kad iš bunkerio pasprukęs ir kulkų pakirstas partizanas buvo Jonas Aštrauskas – M. Aštrauskaitės-Bikuličienės tévas. Pasak šio liudytojo, partizanų palaikai „buvo pakrauti į sunkvežimį ir išversti viename Šakių kieme“. Daugiau apie tévo palaikus M. Aštrauskaitė-Bikuličienei iki šiol nieko nepavyko sužinoti.

2004 metais M. Žukaitienė ir V. Vasiliauskas pripažinti kalti dėl genocido vykdymo. M. Žukaitienei skirti 5 metai laisvės atėmimo, o V. Vasiliauskui – 6 metai. Abu dėl ligos nuo realios bausmės buvo atleisti.

(keliamas į 6 psl.)

Skautų idėjos Sibiro platybėse

(atkelta iš 1 psl.)

Tie, kuriems buvo lemta sugrįžti

Galima didžiuotis "Voverių" skilties skautėmis. Jos nepalūžo, grįžusios kiekviena ieškojo savo kelio – baigė mokslus, rado vietą po šia saulė. Laimutė Akstinaitė baigė Vilniaus pedagoginį institutą, dėstė matematiką Vilniaus M.K.Čiurlionio meno mokykloje. Aldona Spudaitė apgynė medicinos mokslo daktariės disertaciją, Julija Spudaitė tapo gydytoja neuropatologe, Eglė Riautaitė įgijo logopedės specialybę Leningrade, Laimutė Žulytė – Vilniaus universitete baigė lietuvių kalbos ir literatūros mokslus.

Nuo skaučių merginų neatsiliko ir vaikinai. Algimantas Kviklys baigė Lietuvos žemės ūkio akademiją, dabar – žemės ūkio mokslo daktaras. Jo broliš Rimantas taip pat baigė Žemės ūkio akademiją, darbuojasi miškininku, išrinktas Lietuvos šviesuoliu. Adomas Riautas taip pat baigė aukštajį moksą, o skiltininkas Gediminas Astinas, baigės Leningrade Lesgalto kuno kultūros institutą, pasižymėjo kaip pirmasis sportinio alpinizmo organizatorius. 1959 m. jis žuvo Kaukazo kalnuose. Dabar viena

Lietuvos trispalvė, apkeliavusi Europą ir patekusi į Sibirą

Tian Šanio viršukalnių (4 tūkst. 250 m) pavadinta Gedimino Akstino vardu.

Kaune, A. ir P. Galauniūnamoje, įsikūrusi Lietuvos skautų seserijos (LSS) – vyresniųjų seserijų draugovė "Aušra". Viejoje iš draugovės sueigų, artėjant Birželio 14-ajai, skautininkė Laimutė Akstinaitė surengė paminėjimą ir nedidelę parodėlė tremties tema, skirtą Gedulio ir Vilties dienai.

Malonu, kad 2003 m. rug-

jūtį gavome kvietimą dalyvauti ISGF (suaugusių skautų) konferencijoje Slovakijoje. Atvyko po dešimt delegatų iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos. Kai visi susirinkome, posėdžių salėje buvo 209 delegatai iš 20 šalių. Apie šią tarptautinę konferenciją rašė Čikagos laikraštis "Draugas".

Kai ISGF prezidentė Roesle Frick sužinojo apie Sibire įkurta skautų organizaciją, papraše plačiau apie ją papasakoti. Šios misijos émési Laimutė Žulytė. Taip daugelio šalių skautai sužinojo apie tai, kad pačiais sunkiausiais metais Sibire buvo įkurta lietuvių skautų organizacija. Jos nariai įrodė, kad skautas turi būti stiprus dvasia, kad nepalūžtų net sunkiausiomis gyvenimo sąlygomis. Skautų šukis: „Budék!“, atsakymas: „Vis budžiu!“ Tad ir budékime visi: ir išeivijoje esantys skautai, ir Lietuvoje. Mūsų vienas bendras šukis: „Dievui, Tėvynai, Artimui!“

Olga LAPINSKAITĖ-ŽILINSKIENĖ, LSS Kauno vyresniųjų skautų draugovės "Aušra" metraštininkė L.Akstinaitės nuotraukos

lit. Septynių asmenų šeima – jeigu metinės pajamos neviršija 50,4 tūkst. litų, o turto vertė – 140 tūkst. litų.

Dabar daugiau gausių šeimų galės išsinuomoti ir savivaldybės socialinių būstų. Tai užtikrina Vyriausybės pakeista 2003 m. patvirtinta Valstybės paramos būstui išsiginti ar išsinuomoti tvarka. Dabar ji pavadinta Asmens (šeimos) metinių pajamų ir turto apskaičiavimo teikiant valstybės paramą būstui išsiginti, savivaldybės socialiniams būstui išsinuomoti ar jo sąlygomis pagerinti, metiniai pajamų ir turto ribiniai dydžiai buvo nustatyti nepriklausomai nuo jos narių skaičiaus. Todėl gausioms šeimoms buvo sudarytos prastesnės galimybės, paliginti su mažomis šeimomis, pretenduoti į socialinių būstų. Dabar minėti dydžiai yra diferencijuoti ir bus taikomi pagal šeimos gausumą.

„Jeigu šeimą sudaro keturi ar penki asmenys, jos metinės pajamos neturi viršyti 42 tūkst. litų, o turto vertė – 84 tūkst. litų. Gausėnėms – šešių ir daugiau asmenų – šeimoms šie ribiniai dydžiai nuostatomis pagal vienam šeimai tenkančias metines pajamas (ne daugiau kaip 7,2 tūkst. litų) ir turta (ne daugiau kaip 20 tūkst. litų). Tad šešių asmenų šeima turi teisę į valstybės remiamą būsto kreditą, jeigu per metus jos pajamos neviršija 43,2 tūkst. litų, o turto vertė – 120 tūkst.

Palangoje ar Neringoje gyvenanti dviem arba trijų asmenų šeima, kurios grynosios metinės pajamos neviršija 24 tūkst. litų, o turto vertė – 45 tūkst. litų. Jeigu tokia šeima gyvena kitoje vietovėje, jos grynosios metinės pajamos neturi viršyti 20 tūkst. litų, o turto vertė – 30 tūkst. litų. Keturių asmenų ir gausėnėms šeimoms šie ribiniai dydžiai nustatomis pagal vienam šeimai nariui tenkančias metines pajamas: Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Palangoje ar Neringoje – ne daugiau kaip 7 tūkst. litų, o kitose vietovėse – ne daugiau kaip 6 tūkst. litų. Vienam šeimai nariui tenkančio turto vertė šiuo atveju neturi viršyti atitinkamai 20 tūkst. litų ir 15 tūkst. litų. Tad keturių asmenų šeima, gyvenanti Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Palangoje ar Neringoje, turi teisę į valstybės paramą socialiniam būstui išsinuomoti, jeigu jos metinės pajamos neviršija 28 tūkst. litų, penkių asmenų – 35 tūkst. litų, šešių asmenų – 42 tūkst. litų.“ – informavo LR Seimo narė, Seimo Socialinių reikalų ir darbo komiteto narė Vincentė Vaidevutė Margevičienė.

Žinių iš Seimo Reikalaujama tikros teismų darbo reformos

Turbūt retas Lietuvoje prieštarautų teiginiu, kad mūsų teismai dirba prastai. Jais nepasitiki žmonės, visuomenė kenčia dėl teismų uždarumo. „Tremtinui“ pačiam teko įsitikinti, kad nutartis teisme skaitoma paskubomis, jos išgirsti beveik neįmanoma. Be to, nutartis paskelbiama neatskleidžiant teismo motyvų ir argumentų. Paskelbus nutartį, ji paprastai žmonės pasiekia po kelių savaičių. Iš šalies stebint tokį teismų darbą susidaro išpūdis, kad teismai dirba lyg konvejeriai, bylas ir ginčus gvidendami ne tiek žmonėms, kiek patys sau. Ir tai tik maža teismų veiklos kritikos dalelė.

Suprantant, kad teismų sistemą reikia reformuoti iš esmės, buvo parengti Teismų įstatymų pakeitimai ir pateikti Seimui svarstyti. Tačiau šių pakeitimų pagrindinis tikslas – pasiekti, kad teismai taptų atviri visuomenei ir dirbtų skaidriai, liko neigyvendinti. Pateikti pasiūlymai, kaip keisti susiklosčiusią ydingą padėtį Seime, buvo pavadinti kosmetiniai ir iš principo nieko nekeičiančiai, nesprendžiančiai problemas iš esmės.

Birželio 21 d. Seimo plenariname posėdyje Tėvynės sąjungos frakcijos vardu Seimo narys Rytas Kupčinskas pateikalo, kad iš darbotvarkės būtų išimti ir nukelti į rudens sesiją Teismų įstatymo pakeitimo įstatymo projektas bei kitas projektas, numatantis šio įstatymo išgivendinimą.

Birželio 22 d. dėl svarsto-

mo Teismų įstatymo savo nuomonę pareiškimu paskelbė ir Tėvynės sąjungos prezidiumas. Jame apgailestaujama, jog parengus svarstyti Seime naujajį Teismų įstatymą, jo projektas nebuvo pateiktas svarstyti visuomenėi, neatsivelgta į Aukščiausiojo Teismo ir jo pirmininko nuomenę, bei aiškinama, kad tokia įstatymo rengėjų laikysena privertė Aukščiausiojo Teismo pirmininką kreiptis į Seimo frakcijas, o kai kurių frakcijų narius paskutinėmis dienomis prieš pat svarstydam Seime registruoti esmines pataisas, dėl kurių turi būti gili ir atsakinga diskusija, bet ne vien mechaninis balsavimas Seimo saleje.

Aptardamas Teismų įsta-

džiausiu bėdų laiko teismų uždarumą.

Jo nuomone, svarbiausia, kad dabartiname projekte išlieka teismų sistemos uždarumas. Jeigu norima atsinaujinti, ilietai naujo krauso, teismų sistema turėtų būti atidaryta žmonėms iš šalies. Projekte lyg ir yra tokia galimybė, bet prioritetas teikiamas karjeros teisėjams. O juk yra daugybė kvalifikuotų advokatų, prokurorų, Seimo kontroleriu, valstybės valdymo tarnybos darbuotojų, turinčių puikios patirties, kurie taip pat galėtų pretenduoti į teisėjus. „Stai, kad ir buvęs Aukščiausiojo Teismo teisėjas, advokatas prof. Valentinas Mikelėnas. Tokių specialistų Lietuvoje turime vienetus. Bet jis dabar ne teisėjas. Jeigu būtų atranka, jis būtų antroje eilėje. Pirmoje eilėje – karjeros teisėjai. Čia tik vienas pavyzdys“, – aškino S. Sedbaras.

Kitas svarbus aspektas – teismų viešumas. Pasak jo, néra jokios teismų sistemos atskaitomybės priešvisuomenę. „Man teko diskutuoti su teismų vadovais. Aš visiškai pritariu nuomonei, kad Aukščiausiojo Teismo pirmininkas, Vyriausiojo administracinių teismo pirmininkas, galbūt Teismų taryba turėtų daryti metinius pranešimus. Diskusijose buvo siūloma tai daryti viešai Seime – su klaušimais ir atsakymais. Akivaizdu, kad negalima kalbėti apie konkretias bylas, o tik apie iškylančias problemas ir kaip jas spręsti. Iš tiesų yra daug dalykų, kuriuos Seimas, kaip Tautos atstovybė, gali spręsti“.

S. Sedbaras drėsta tvirtinti, kad teismai turėtų būti prižiūrimi kitų institucijų: „Konstitucinis Teismas kontroliuoja įstatymų leidžiamąją ir iš dailies vykdomą valdžią. Administracinių teismų atlieka absoliučios dalies vykdomosios valdžios teisminę kontrolę. Bendrosios kompetencijos teismai per konkretias bylas taip pat kontroliuoja valstybės administraciją, tai yra, vykdomą valdžią. O kaip atgalinis poveikis? Ar teismų sistema, kokia bebūtu garbinga, gali išeiti už kitų valdžių ir visuomenės kontrolės ribų? Vidinė kontrolė nepakankama ir neužtikrina, kad teismai tinkamai funkcionuotų. Tai reiškia, kad turi būti ir tam tikras atsiskaitymas visuomenėi. Juk visuomenė moka algas teisėjams“. (keliamas į 3 psl.)

Societas

Mielą Tėvelį dim. kpt. Petras NARUŠIS, buvusis politinė kalinių, Lietuvos laisvės kovotojų, apdovanotą Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu, 90-ojo Jubiliejaus proga sveikina ir linki geros sveikatos, ažuolo stiprybės, Aukščiausio palaimos sūnūs Gintautas ir Gediminas su šeimomis

Žinios iš Seimo
Reikalaujama tikros teismų darbo reformos

(atkelta iš 2 psl.)

Kitas svarbus momentas – visuomenės dalyvavimas formuojant teismus ir prižiūrint jų veiklą: "Pritariu siūlymui, kad Teisėjų taryba galėtų būti Mažoji ir Didžioji. Tik iš teisėjų sudarytos tarybos, kurios užduotis – patarti Lietuvos Respublikos Prezidentui, darbe dalyvaujantys visuomenės atstovai patariamuoju balsu galėtų taip pat išsakyti savo nuomonę dėl teisėjų paskyrimo, atleidimo, perkėlimo, o kitais reikšmingais klausimais dalyvautų visomis tarybos nario teisėmis".

S. Šedbaras mano, kad lygiai taip pat turėtų būti formuojama Atrankos komisija, Garbės teismas, Vertinimo komisija, Drausmės ir etikos komisija. Pusė narių turėtų būti teisėjai, kiti – ne teisėjai. Juos siūlytų kitos valdžios: Seimas, Vyriausybė. "Tai nėra vaistas nuo visų ligų, tačiau jeigu Seimas, Vyriausybė, Prezidentas paritetiniais pagrindais kitą pusę šiu institucijų narių paskirtų iš žinomų žmonių – buvusių teisėjų, profesorių, kitų sričių specialistų, garbaus amžiaus, bet šviesaus proto žmonių, kuriems neįmanoma padaryti neteisėto poveikio, tai sistematikai pajudėtu į gerą pusę", – mano teisininkas.

Ingrida VĖGELEYTĖ

Kas slypi už Teherano ir Minsko draugystės

JAV paskelbtos „blogio ašies“ valstybės Irano Islamo Respublikos prezidento Machmudo Achmadinežado vizitas į Baltarusiją, specialiai akcentuojant, kad jis atvyko asmeniškai pas Baltarusijos prezentą A. Lukašenką, sukėlė didelį tarpautinį susidomėjimą. Impulsas „broliškiems“ Teherano ir Minsko tarpusavio santykiams pernai lapkritį buvo duotas A. Lukašenkai viešint Irane. Tada Irano ir Baltarusijos prezentai pasiarė pluoštą bendradarbiavimo sutarčių teisės, kultūros ir kitose srityse, o Teheranas ir Minskas buvo paskelbti susibroliavusiais miestais – pagal seną sovietinių laikų kurpalį. Pastarosiomis dienomis atvykęs į Minską karingasis Irano prezidentas M. Achmadinežadas pavadino A. Lukašenką „pačiu geriausiu savo draugu“. Daugumos apžvalgininkų nuomone, ta draugystė pirmiausia suinteresuotas A. Lukašenka. Jis nori įgelti Maskvai įrodymą, kad gali išgyventi ir be Rusijos energetinių resursų. Minsko ir Maskvos santykiai ypač paastrėjo, kai Kremlius įsakė smarkiai pakelti gamtinių duju kainas. Tuomet A. Lukašenka ėmė ieškoti alternatyvių importo maršrutų. Nors vizito į Minską metu oficialiai ir nebuvo paskelbta, bet politikos apžvalgininkai neatmeta galimybės, jog artimiausiu metu bus pasirašyta Baltarusijos ir Irano energetinės sąjungos sutartis, nes Iranas užima antrą vietą pasaulyje (po Rusijos) pagal gamtinių duju atsargas. Jau pradėti praktiniai tarpusavio veiksmai ne tik dėl duju, bet ir dėl naftos tiekimo į Baltarusiją.

Tačiau svarbiausia, kad šiu metu sausį Baltarusijos ir Iranų gynybos ministrai pasiraše tarpusavio bendradarbiavimo memorandumą, kuriame numatyta technologinė pagalba ir keitimasis karinėmis delegacijomis, kuriose dalyvautų abiejų šalių ekspertai. Tad nenuostabu, jog tai ypač kelia susirūpinimą Amerikai, nes Minskui JAV faktiškai neturi jokių spaudimo prie-

monių.

Irano karingujų ajatolų ir prezidento M. Achmadinežado agresyvi veikla galima paaškinti tikta matant Irano Islamo Respublikos vidaus situaciją. Šiuo metu prezidentui ir už jo stovinčiam Islamo revoliucijos sargybinių korpusui galimas taikus santykiai su JAV ir jos sajungininkais sprendimas yra tolygus absoliučios valdžios praradimui. Konfliktas kilo dėl to paties M. Achmadinežado ir islamo radikalų ketinimo pasigaminanti branduolinį ginklą. Ši kurša pačiame Irane kritikuoja ne tikta nuosaikūs buvusio prezidento Hamenéjaus šalininkai, bet ir dalis aukštų musulmonų šiitų veikėjų bei įtakingų mulų. Todėl pagrindine savo užsienio politikos kryptimi pasirinkęs konfrontaciją su JAV ir branduolinį šantažą, Irano prezidentas jau nebegali trauktis. Jis privalo šalies viduje pademonstruoti, kad tarptautinėje arenaje Iranas neizoliuotas – Teheranas visame pasaulyje turi draugų ir sajungininkų. Bet vargu ar Baltarusija, nors teoriškai galėtų būti Irano „langu į Europą“.

Šioje situacijoje yra dar vienas ir bene svarbiausias Irano prezidento vizito į Baltarusiją aspektas. Juk A. Lukašenkos režimas, nepaisant jo pradėtos antirusiškos retorikos dėl gamtinių duju kainos padidinimo, visus savo veiksmus, ypač užsienio politikos, derina su Kremliumi, tai yra su pačiu prezidentu V. Putinu ir artimiausia jo aplinka. Todėl Kremlius sutikęs, o gal ir rekomendavęs A. Lukašenkai draugauti su agresyviu Irano režimu, tuo pačiu siunčia aiškų signalą Vašingtonui – ginkluoja Irano armiją. Juk Maskva tarsi lieka nuošalyje ir lyg neginkluoja Irano, o štai Baltarusija tai daro, ir esą Kremlius negali stabdyti karinio bendradarbiavimo.

Vargu ar Baltieji rūmai ir Pentagonas leisis užkabinami ant tokio Kremliaus kabliuko. Juk aišku, kad Maskvos ir Minsko tikslas – remti Amerikos priėšus – pakanmai akivaizdūs.

Ivykiai, komentarai

Palestina gali suskilti į dvi valstybes

Kelis dešimtmečius Artimuosiuose Rytuose trunkantis konfliktas tarp Izraelio ir arabų, konkrečiai – palestinių, pirmomis birželio dienomis peraugo į naują kruviną fazę. Ši kartą – tarp pačių buvusio Palestinos lyderio Jasio Arafato šalininkų. Beje, kruvinų susirėmimų tarp radikalų islamistų organizacijos „Hamas“ ir pasaulietine laikomos partijos „Fatah“, vadovaujamos dabartinio palestiniečių prezidento Mahmudo Abaso, buvo galima lauki, kai praėjusius Palestinos parlamento rinkimus laimėjo „Hamas“ ir jos lyderis Izmailas Hanija tapo Palestinos ministrų pirmmininku. Mat jis, skirtingai nuo prezidento M. Abaso, Palestinoje siekia įkurti islamo valstybę, nepripažista Izraelio teisés egzistuoti ir sulaukia didžiulés karinės paramos iš Iranos bei Sirijos. O Izraeliui pasitraukus iš Gazos ruožo, „Hamas“ smogikai įsitvirtino šioje nedidelėje, tik 365 hektarų užimančioje teritorijoje. Tad anksčiau ar vėliau „Hamas“ siekis sunaikinti nuosaikią „Fatah“ partiją turėjo būti pradėtas vykdyti. Juo labiau kad JAV ir ES nutraukė finansinę ir kitokią paramą Palestinos autonomijai, kai ją ėmė valdyti „Hamas“. Tiesa, vėliau buvo sulipdyta tariai mai koalicinė Palestinos vyriausybė, tačiau tai padėties nepakeitė. Šioje vyriausybėje salygas diktavo „Hamas“. Ir visai nesvarbu, kad JAV ir daugelis ES valstybių šią organizaciją paskelbė teroristine. Tiesa, to nepadarė Maskva. Kremlius pareiškė gerbiąs palestiniečių tautos, savo ateityj patikėjusios „Hamas“ islamistams, apsisprendimą. Tai rodo, kad Maskva, kaip ir sovietiniai metais, rėmė ir remia visas neramumus ir chaosą keliančias teroristines grupuotes. Pavyzdžių daugiau negu pakankamai. Ta Maskvos paramą akivaizdžiausiai rodo netiesioginis, o kartais ir tiesioginis Iranos režimo rėmimas bei draugiškų ryšių su kita teroristų rėmėja – Sirija demonstravimas.

Po kruvinų įvykių Gazos ruože, kai „Hamas“ gaujos, ginkluotos rusiškais „Kalašnikovais“ išvijo „Fatah“ iš Gazos ruožo ir dalį šios organizacijos narių nužudė, nusiaubė prezidento M. Abato rezi-

denciją, netgi nuniokojo ir išgrobstę J. Arafato namus, prezidentas M. Abasas paskelbė, kad Palestinoje faktiškai įvykdytas karinis perversmas ir todel paleido vyriausybę. Savo ruožtu „Hamas“ premjeras Hanija tokį prezidento sprendimą pavadino beverčiu ir neteisėtu. Laikinuoju Palestinos autonomijos premjeru prezidentas M. Abasas paskyrė buvusį finansų ministram nepartinių Salamą Fajadą. Jis laikomas gana nuosaikiu ir net provakarietisku politiku, palikančiu ryšius su Vakarų vyriausybėmis. Anksčiau S. Fajadas dirbo Pasaulio banke. Dabar M. Abasas ir jo „Fatah“ ginkluoti būriai įsitvirtina Vakarų Krante, kurį nuo Gazos ruožo skiria Izraelio teritorija. Vakarų krante „Hamas“ pozicijos gerokai silpnės, bet neatmetama galimybė, kad apsviaigę nuo pergalės Gazos ruože „Hamas“ smogikai bandys sukelti ginkluotus išpuolius ir Vakarų Krante.

Nors Jungtinėse Tautose prasidėjo diskusijos dėl galimybių įvesti tarptautines pajegas į Gazą, siekiant pažaboti smurtą ir plėšikavimus, dabar to tikriausiai nebeprireiks. Gazos ruožas atsidūrė visiškoje „Hamas“ ekscentristų kontrolėje ir vargu ar kokia nors šalis sutiks siūsti savo karui į šį pragarą. Juo labiau kad „Hamas“ vadovai paskelbė, jog bet kokių užsienio karui buvimą laikys okupaciniu ir naikins visus, netgi arabų šalių, taikdarius.

Po „Hamas“ ginkluoto perversmo Gazoje palestiniečiai atsidūrė aklavietėje. Sunku įsivaizduoti, kuo visa tai gali baigtis. Juk daugiausia palestiniečių nuo pat vaikystės neturėjo savo rankose jokių kito įrankio, išskyrus „Kalašnikovą“, ir maitindavosi tik iš tarptautinės humanitarinės pagalbos. Kita vertus, sunku pasakyti, kaip į įvykius Palestinos autonomijoje reaguos Izraelis. Kol kas Izraelio oficialūs asmenys skelbia apie neutralumą, bet pareiškia pasistengsią bendradarbiauti su M. Abaso sudaryta vyriausybe Vakarų Krante. Negalima atmeti galimybės, kad Palestinos autonomija gali suskilti į dvi valstybes. Tada kalbėti apie Palestinos nepriklausomybę nebėliks prasmės.

Jonas BALNIKAS

Lietuvos ir kitų Vidurio ir Rytų Europos postkomunistinių šalių pastarojo meto liustracijos procesų eiga

Seimo nario dr. Povilo JAKUČIONIO pranešimas, skaitytas birželio 16 d. Vilniuje įvykusioje mokslinėje konferencijoje „Komunizmą – į Tarptautinį tribunolą“

Pabaiga.

Pradžia Nr. 23 (757)

2007 m. balandžio–gegužės mėnesiais Estija patyrė neregėtai ižūlų Rusijos spaudimą, net ekonominę blokadą dėl vadinamojo bronzinio kareivio paminklo perkėlimo iš Talino miesto centrines aikštės į sovietinių karių kapines. Kitos Baltijos valstybės, ES, NATO ir JAV nedviprasmiškai parėmė Estiją. Tarpautinė opinija pripažino, kad Rusija piktnaudžiauja žuvusiais SA kariais, kaip imperinio mąstymo instrumentais. Bronzinis kareivis Talino centre Kremlui svarbus ne kaip pagarbos žuvusiesiems kare, o kaip SSRS ir Rusijos imperinės galybės simbolis. Estai gerai atsimena, kaip 1943 m. kovo 9 d. sovietų lektuvai ant Talino miesto gyvenamųjų rajonų numete 4 tūkst. stambaus kalibro bombų ir sugriovė pusę miesto gyvenamojo ploto. 1944 m. rugėjo 22 d. sovietų armija įžengusi į Taliną nuplėše ne nacių, o Estijos vėliavą. Vokiečiai miestą buvo palikėjau prieš tris dienas. Tai už ką dėkoti „išvaduotojams“?

2006 metais minint 1941 m. birželio trėmimus Rusijos ambasadorius Konstantinas Provalovas pareiškė estų tau-tai užuojaudė dėl trėmimų, bet kartu pažymėjo, kad tai nebuvės nacionalinis persekojimas, obuvę socialinio pobūdžio represijos. Atrodo, jis norėjo įtikinti, kad seneliai, ligoniai, maži vaikai, nėščios moterys buvo tremiami kaip sovietinei „liaudžiai“ socialiai pavojingi asmenys. 2006 metais už dalyvavimą trėmimuose Estijos teismai nubaudė 8 metus kalėti lygtinai būvusį KGB bendradarbiją Vladimiro Kaską ir nurodė išvykti iš šalies Valerijui Beskovui. Iš šalies išsiusta daug 2007 m. gegužės mėn. riaušininkų.

„Tiesa yra svarbiau...“

Čekija. Čekoslovakijos liustracijos įstatymas, priimtas 1991 m., uždraudė aukštesniems komunistų partijos pareigūnams, liaudies milicijos nariams (stribams?) ir slaptosios policijos (StB) bendradarbiams penkerius metus užimti renkamas ir skiriamas pareigas valstybės tarnyboje, valstybės įmonėse, universitetuose ir žiniasklaidos priemonėse. Nuo 1995 m. veikia Dokumentacijos ir komunizmo nusikaltimų tyrimo tarnyba (UDV).

Išsiskyrus Čekijos ir Slovakiros valstybėms, Čekijoje liko galioti Čekoslovakijos įstatymai. Liustracijos įstatymo

galiojimas buvo pratęstas. Pi-liečiai gali susipažinti su slaptujiu tarnybų bylomis, bet trečiųjų asmenų pavardės jose yra „nematomos“. 2003 m. Čekijos vyriausybė internete paskelbė 75 tūkst. StB bendradarbių sąrašą. Sąrašai taip pat buvo išspausdinti. Jų apimtis – 12 tomų, kurių kiekvie-nas turėjo po 5 tūkst. puslapiai ir svėrė po 8 kg. Pasirašyda-mas įstatymą Čekijos prezidentas Václavas Havelas pasakė, kad „tiesa yra svarbiau už kitas aplinkybes“.

Iš Čekijos Sudetų krašto po Antrojo pasaulinio karo ištremti vokiečiai reikalauja kompensaciją už iš jų atimtą turtą.

Slovakija. Po Čekoslovakijos išsiskyrimo į Čekiją ir Slovakiją 1993 metais, slovakai taip pat paskelbė interne-te komunistinių slaptųjų tarnybų visų agentų pavardes. 2002 m. Slovakijoje buvo priimtas Tautos atminties įstatymas. Isteigta Tautos atminties institutas (UPM). Jo uždaviniai – nacistinio bei komunistinio režimų nusikaltimių dokumentavimas ir archy-vų atvėrimas. Nukentėjusie-siems prieinamos jų bylos. Su StB bendradarbiavo 80 tūkstančių žmonių.

Vengrija. Liustracijos įstatymas priimtas 1994 m., taisytas 1996 m. Isteigta Istorijos įstaiga, kuri saugo ir tvarko komunistinio laikotarpio slaptųjų tarnybų dokumentus. Su dokumentais galima susipažinti, tačiau yra daug aprūpinojimų. Liustracijos komisija privalo patikrinti vi-sus gimusius nuo 1972 m., jeigu jie pretenduoja į pareigas, reikalaujančias priesai-kos parlamentui ar prezidentui. 2000 m. šios nuostatos buvo pratęstos dar ketverius metams ir išplėstas liustruojamų asmenų ratas, įrašant dirbančius radijuje, televizijoje, spaudoje ir elektro-ninėje žiniasklaidoje, teisė-jus, prokurorus bei politinių partijų lyderius.

Istorijos įstaigą kontrolia-vo parlamentas, bet paaikėjo, kad realiai dokumentų pri-einamam reguliavo slaptosios tarnybos (kaip VSD Lietuvoje). Dėl to 2003 m. Istorijos įstaiga buvo panai-kinta ir jos vietoje įsteigta Valstybės saugumo tarnybų istorinės archyvas. Prie archyvinii bylų gali prieiti slaptųjų tarnybų sekti asmenys, bet skelbtai duomenis gali tik apie save.

Rumunija. 1999 m. Rumunijos parlamentas pri-e-mė komunistinės politinės policijos – Securitate dokumentų archyvų naudojimo ir tvarkymo įstatymą. Šiuo įsta-

tymu įsteigta Nacionalinė Se-curitate archyvų tyrimo taryba (CNSAS). Tarnyba savarankiška ir ataskaitinga parla-mentui. Tarnyba tikrina as-menis, pretenduojančius už-imti pareigas nuo prezidento ir parlamento nario iki kultūros ar švietimo įstaigos vadovo, dėl jo galimų ryšių su Se-curitate. Su archyvinėmis by-lomis gali susipažinti nuken-tėjusieji nuo Securitate, suži-noti, kas rengė jų bylas ir kas teikė informaciją (šnipinėjo).

1999 m. liustracijos įstaty-mas parlamente buvo svars-tojas nuo 1993 metų įrvistai-somas, atmetamas (kaip Lie-tuvos „rezervistų“ įstatymas). Tik 2003 m. Taryba pa-skelbė pirmąją Securitate slaptųjų agentų sąrašą, kuria-me buvo 33 pavardės. 13 iš jų buvo mirę. Tik 2006 m. buvo atvertos visos Securitate by-los. Rumunijos prezydenta Traianas Basescu viešai pa-smerkė komunizmą kaip nu-sikalstamą režimą. Rumuni-joje buvo nužudyta, įkalinta lageriuose, deportuota iki 2 mln. žmonių.

2007 m. Apeliacinis tei-mas pripažino teisėtu Rumu-nijos dalyvavimą Antrajame pasauliniame kare Vokietijos pusėje ir išteisino maršala Joną Antonesku, išlaivinus Besarabiją ir Bukoviną iš so-vietų okupacijos. Kremliaus dėl to protestuoja, vadina istorijos perrašinėjimui ir karo aukų jėzidimu.

Bulgarija – viena iš pas-kininių šalių, atvėrusi komunistinių slaptųjų tarnybų archyvus. Tai padaryta prä-jeus 18 m. po komunistinio režimo žlugimo. Paskirta 9 narių Liustracijos komisi-ja, kuri demaskuoja slapto-sios policijos agentus. Iki šiolei buvo prisdenginėjama agentų kovoju-si su ter-oriizuojamų asmenų ratas, įrašant dirbančius radijuje, televizijoje, spaudoje ir elektro-ninėje žiniasklaidoje, teisė-jus, prokurorus bei politinių partijų lyderius.

Istorijos įstaigą kontrolia-vo parlamentas, bet paaikėjo, kad realiai dokumentų pri-einamam reguliavo slaptosios tarnybos (DS) dokumentus ir jos agentus. Komisija skel-bia agentų pavardes interne-te ir tikrina aukštų valstybės pareigūnų galimą bendradarbiavimą su DS.

Tariamasi dėl holokausto archyvų atvėrimo

Vokietija. 1991 m. priimtas VDR saugumo tarnybos Stasi dokumentų apskaitos, saugojimo ir tvarkymo įstatymas. Isteigta Federalinio patikėtinio Stasi reikalams įstaiga. Prie Patikėtinio yra 16 na-rių Taryba. Nukentėjusieji asmenys gali susipažinti su savo byla, tačiau skleisti informaciją apie ten esančius trečiuosius asmenis – negalima.

Tikrinami einantys arba pretenduojantys užimti šalies ir federalinių žemų vyriausybės nariai, šalies ir federalinių žemų valstybinių institucijų darbuotojai, renkamų val-džios atstovų, bažnyčios tarnyboje, įmonių vadovų, nota-rų ir advokatų pareigas. Taip pat dirbantys su valstybės pa-slaptimis, dirbantys valstybei svarbiuose objektuose ir politinių partijų vadovai. Nusta-čius bendradarbiavimo su Stasi faktus, Patikėtinis apie tai praneša kompetentingai įstaigai. Skelbtai dokumentus apie konkretius asmenis galima tik tuo atveju, jei neprieš-tarauja tie patys asmenys. Įstatymas gali jo 15 metų, t.y. iki 2007 m. 2006 metais gru-džio mėnesį įstatymo galiojimasis pratęstas dar 5 metams ir išplėstas pareigybų sąrašas, kurių negali užimti buvę Sta-si bendradarbiai ir agentai politikos, sporto ir adminis-tracijos srityse.

Dėl holokausto archyvų atvėrimo dabar tariasi vienuolikos šalių, susitarusios dėl šio archyvo valdymo, atstovai.

2007 m. balandžio pabaigoje grupė Seimo narių (tarp jų ir šio pranešimo autorius), LPKTS valdybos pirmininkė Jūratė Marcinkevičienė ir Genocido centro direktorė Dalia Kuodytė dalyvavo Tiū-ringijos žemės Landtago organiuotoje diskusijoje „Bendraistorija 1945–1989 metai“ Erfurte. Diskusijos metu paaikėjo, kad padėtis Rytų Vokietijoje yra panaši, kaip ir Lietuvoje. Buvę politiniai kaliniai labai susirūpinę, kad buvę aukščiai VDR valdžios pareigūnai ir Stasi bendradarbiai visi žūliai braunasi į aukštus valstybės valdymo ir vienos savivaldžios postus, kad isto-rinė atmintis apie komunis-tinio režimo nusikaltimus nejamžinama, kad mokyklos dėstoma tik holokausto istorija. Buchenvaldo mirties stovykloje VDR laikais buvo kalinama 38 tūkst. komunistinio režimo priešininkų ir prie Vokietijos su-jungimą 8 tūkst. iš jų buvo tie-siog numarinti badu ir užkas-ti stovyklos teritorijoje.

Genocidas pripažystamas

Apie liustracijos procesus NVS šalyse nieko negirdėti. Yra prasidėjęs judėjimas Ukrai-noje. Prezidentas V. Juščenka pergalės dienos minėjime pagerbė Ukrainos suki-lėlių armijos vadą Romaną Šuchevičių. Ukrainos suki-lėliai kovojo prieš sovietinį oku-pantą iki 1956 metų daugiau-sia Karpatų kalnuose. Vyriausybė svarstė klausimą dėl Ant-

rojo pasaulinio karo veteranų ir Ukrainos sukilėlių armijos, kovoju-sios dėl Ukrainos nepriklausomybės 1934–1956 m. kovotojų socialinės paramos sulyginimo. Tačiau V. Janukovičius šalininkai parlamente tam priešinasi.

Sékmingi Ukrainos bandymai pasiekti, kad Jungtinės Tautos tyčia komunistų su-keltą 1932–1933 m. badą pri-pažintų ukrainiečių tautos ge-nocidu. Tada badu buvo nu-marinta apie 10 mln. žmonių. Genocidą pripažino Ukrai-nos, Lenkijos, Lietuvos parla-mentai.

Vis daugiau Europos šalių parlamentų genocidu pripa-žysta 1915 m. turkų vykdytas armėnų tautybės gyventojų žudynes. Jau genocidu vadina-mos Tučių tautos žudynės Ruandoje ir 8000 bosnių vy-ruų ir berniukų nužydymas Serebrenicoje. Tikėkimės, kad netrukus ateis ir komunistinių režimų vykdyto tau-tų genocido tarptautinis pri-pažinimas.

Trukdo kairiosios politinės jėgos

Liustracijosprocesai posko-ministinėse šalyse užtruks labai ilgi. Įstatymų numatytais terminus beveik visose valsty-bėse teko pratęsti ne po vie-ną kartą. Įstatymų priėmimą ir vykdymą tyčia trukdė kairiosios politinės jėgos, prisi-dengdamas tariamais žmo-gaus teisių pažeidimais ir įro-dinėdamas tariamą liustraci-jos beprasmiškumą. Priimti įstatymai buvo ir yra nepa-kankamai išsamūs, konkretūs ir griežti. Juose labiau gina-mos komunistinių nusikaltē-lių, o ne jų aukų teisės.

Teisėsaugos institucijos – prokurorai ir teismai – van-giai ir nenoriai tūria komuni-stinių represijų sumanytojų ir vykdytojų bylas. Nusikaltē-liams praktiškai neskiriama realios bausmės. Prokurorai ir teisėjai savo neveiklumą aiškina nusikaltimų senumu, liudytojų ir archyvinų doku-mentų stoka, nusikaltelių se-nyu amžiumi ir ligotumu. Bet svarbiausia priežastis yra ta, kad dauguma teisėsaugininkų yra atėję iš komunistinių laikų ir yra su kaltinamais susiję.

Nei vienoje valstybėje ne-išvengta didelių politinių skandalų ir net vyriausybų griūčių dėl į pačius aukščiausius valstybės valdymo postus prasibrovusių komunistinių režimų slaptųjų tarnybų pa-reigūnų. Ne išimtis šiuo as-pektu ir Lietuva.

2007 m. birželio 29 d.

(atkelta iš 1 psl.)

**Sutapimų
grandinė**

Po poros metų nenurims-tantis kelionių mėgėjas iš Ukrainos atvažiavo į Lietuvą ap-lankytis savo draugą Leonardą Karmanovą, kuris, kaip paaiš-kėjo vėliau, buvo 1863 metais caro ištremtu lietuvių pali-kuonis. Išvykdamas gyventi į Izraelį, K. Susteris paliko parsivežtą-ją iš Bykovo išky-šulio relikviją Vilniuje, pas L. Karmanovą.

Atsitiko taip, kad L. Karmanovo sūnus Tomas, 1989 metais laimėjės moksleivių skaito-vu konkursą, gavo dovanų tremtinių atsiminimų knygą „Leiskit į Tévynę“. Tą knygą skaitė vi-sašeima. Juos sukrėtė jau patys pirmieji knygoje iš-spausdinti atsimini-mai. Jų autorė Onutė Sirutienė rašė, kad 1947 m. ji buvo perkelta iš Bykovo iškyšulio į Jakutską. Prieš iš-vykdamas ji aplan-kė trimečio sūnelio Jonuko kapą, ant kry-ziaus pririšo storos drobės gabalą, kuriame buvo nu-piešta gelycių, sūnelio gimi-mo ir mirties datos bei įrašas: „Ilsėkis ramybėje, brangus sūneli, palikęs svetimoj žemę kūdikio dienas“.

Tai buvo ta pati K. Šust-e-rio palikta Karmanovų šei-mai relikvija iš Bykovo išky-šulio. Per anuomet veikusi Tremtinių klubą ir periodi-nę spaudą pavyko surasti Onutę Sirutienę ir atiduoti jai išgelbétą nuo sūnaus ka-po relikviją.

Ši istorija, kurią papasa-kojo kaunietis menotyri-ninkas Arūnas Vyžintas, tu-ri tēsinį.

**Mirusieji atrodė
miegančios**

Kai 1989 metais daugybė lietuvių išvažiavo į Sibiro pla-tybes parsivežti mirusių ir pa-laidotų artimųjų palaikų, į ekspediciją prie Laptevų jūros išvyko ir kaunietis Arūnas Vyžintas, savanoriškai talki-nes tremtiniam amžinojo įšalo žemėje.

„Tas kapų duobes, kurias tremtiniai iškirsto po karą, kai jau buvo šiek tiek sustiprėję, atkasti buvo labai sunku. Vy-rai pakaitomis po devynias valandas vidurvasaryje karto ledą, kuris jau pasirodydavo

Istorinis trileris prie Laptevų jūros

apie 30 centimetru nuo žemės paviršiaus. Išimdamome svei-kutelius karstus, kuriuose gu-lėdavo, rodos, vakar palaidoti ar miegantys žmonės,“ – pa-sakojo A. Vyžintas.

Toje ekspedicijoje jis susi-

kad ji nebeturinti ramybės – vis sapnuojanti Jonuką, kuris skundžiasi, kad jam šalta, ir vis prašo namo. Supratau, kad reikia rengtis antrai kelionei prie ledjūrio. Tad po metų, vasarą, su dvieju draugais –

te trys vyrai išvydo trejų me-tukų Jonuką. Kūnelis buvo gerai išsilakęs, tačiau saulėje jis pradėjo greitai keistis – iš pradžių pagelto, paskui – parudavo ir galop po dvie-jų valandų pajuodavo. Ta-

po panašus į mumiją. Šiuos visus pokyčius A. Vyžintas užfiksavo nuotraukose.

Atėjo palaima

Kelionė į Lietuvą su Jonuko kūneliu cinkuo-to skardos karstelyje bu-vo sunki. „Mes jį suvyniojome į polietileną, įdėjome į cinkuotas skardos karstelį, užlydēme siūles ir patalpinome į brezentinį apvalkalą su rankenomis – bagažas atrodė tarsi įrankių dė-zė. Kadangi neturėjome jokių specialių leidimų, labai nervinomės, kad kam nors neužkliūtų mūsų nešulys. Po daugybės nesklandumų ilgoje kelionėje visi laimingai pasiekėme Lietuvą ir atidavėme brangų nešu-lį Onutei Sirutienei“, –

iš Lazdijų sūnelio gimimo die-nos išvakarėse – birželio 14-ają. Kadangi kareiviai, atvažiavę tremti šią šeimą, sakė, kad pa-rveš po poros dieną, apsireng-ge vasariškai ir į kelionę sunk-vežimiui pasiėmė pieno buteli, kelias bandėles, kilogramą cukraus ir duonos.

Kai traukinys, į kurį buvo persodinti iš sunkvežimio, pa-siekė Naujają Vilnių, šeimos tévą išlaipino iš vagono. Jie daugiau niekada nebepasi-matė. Šeimos galva po pus-mečio mirė Rešotų lageryje, o Onutė su Jonuku pateko prie Laptevų jūros, į Bykovo išky-šulį. Apsigyveno tremtinių pastatytoje jurtoje. Badas, sekinantis darbas ir šaltis pradėjo savo juodą darbą – tremtiniai ēmė sunkiai sir-gti. Ypač jų vaikai. Neaplen-kė ši bėda ir Jonuko – jis sun-kiai susirgo 1942 m. spalio 12-ają, o po paros jo gyvybė užgeso. Paskutinis jo žodis buvo „mamyte“.

**Relikviją priglaudė
muziejus**

Bykove 1942 m. spalį dar buvo laidojama į vieną duo-bę po tris. O. Sirutienės liki-mo broliai mirusiam Jonukui sukalė mažutį karstuką ir išspraudė jį į lėdo nišą duo-bėje. Atėjus pavasariui miru-sijojo motina pasirūpino, kad jo palaidojimo vietoje būtų pastatytas medinis kryžius. Sūnelio kapas motinai atsto-davo bažnyčią – dažnai ji lan-kydavo šiltesniu metu laiku.

1947 m. O. Sirutienė buvo perkelta į Jakutską. Prieš tai atsišvilkino su sūneliu – pri-rišo prie kryžiaus drobę su piešiniu ir įrašu. Sūnelio ka-po daugiau ji nebematė. į Lietuvą grįžo 1955 metais. Liko ištikima geležinkelio stotyje vyrui duotam paža-dui: „Aš niekada tavęs neuž-miršiu“. Likusį gyvenimą pragyveno viena, stebinda-ma aplinkinius vidine šviesa. Mirė 1995 metais. Palaidota šalia Jonuko.

Istorijos ir mistinių sutapi-mų apgaubta relikvija nuo mažojo tremtinio Jonuko Siru-čio kapo kryžiaus šiuo metu saugoma Kauno tremties ir rezistencijos muziejuje (dar-bar – Kauno miesto muzie-jaus Okupacijos, pasipriešini-mo ir laisvosios minties eks-pozicija). Prieš atiduodant į muziejų, ji buvo restauruota. Rožės Šomkaitės iš JAV („Tautos fondas“) lėšomis šiemet bus pakartotinai išleis-tas albumas „Lietuviai Arkty-je“ ir išdalintas visoms Lietu-vos mokykloms.

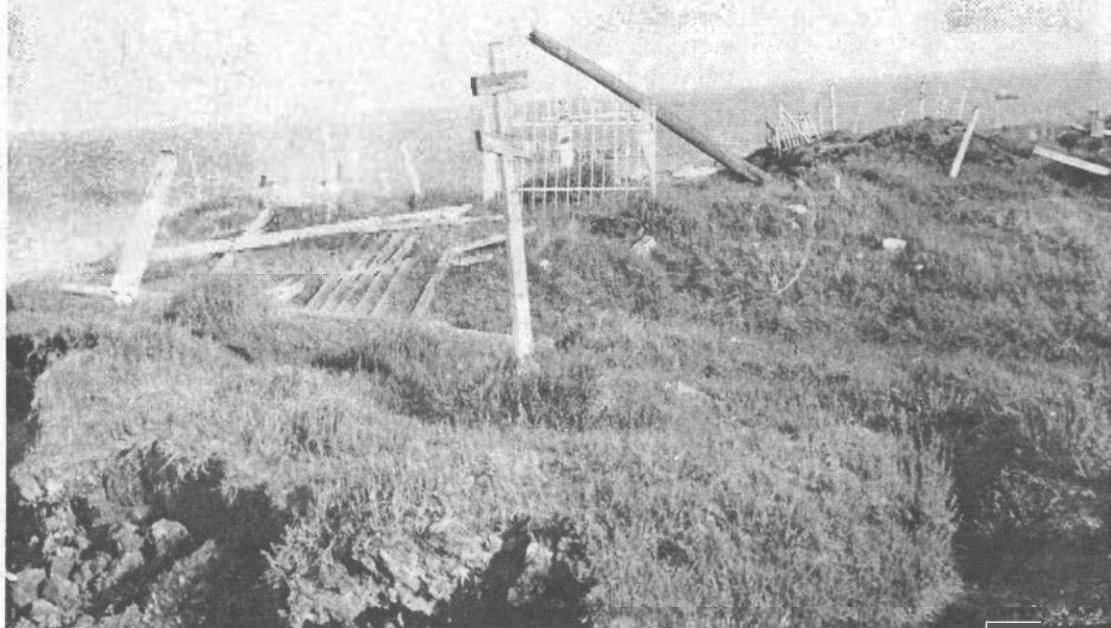
(“Kauno diena” Nr.136 (18199) 2007 m. birželio 16 d.)

O. Sirutienė ir N. Karatajūtės vyras Kau-no oro uoste prie dėžės su Jonuko karsteliu – 1990 m. rugpjūčio 12 d.

... Vienmetis... Jonukas prieš trėmimą

Tremtinių kapinės Bykovo iškyšulyje prieš 17 metų

pažino su Natalija Karatajū-te, kuri buvo atvykusi iš Kau-no parsivežti brolio palaikų. Natalija parodė Jonuko Siru-čio kapavietę, nes buvo trem-tyne kartu su O. Sirutiene. Kapavietė buvo įsimintinoje vietoje, šalia šaulių ženklu pa-zymėtosios. Tą kartą Jonuko palaikų neieškota.

Prieš išvykdamas iš Byko-vio iškyšulio A. Vyžintas nufo-tografavo Jonuko Siručio pa-laidojimo vietą, visiškai pri-a-tėjusi prie skardžio.

„Kai grįžome į Kauną, man Onutė Sirutienė sakė,

Algiu Birbilu ir J. Siručio pusbroliu Juliumi Auguliu nuvykome į Bykovo iškyšulį. Pagal nuotrauką suradome Jonuko palaidojimo vietą. Berniukas buvo užkastas maždaug 70 cm gylyje, jo karstelis buvo apiręs. Gal tai ir lémė, kad į Laptevų jūrą pa-plautu jos šlaitu nuslydo ne Jonuko karstelis, o kitas, bu-vęs žemiau ir išlikęs sveikas. Matyt, su tuo kitu karstu nu-slydo ir kapavietę žymėjės Jonukui pastatytas kryžius“, – samprotavo A. Vyžintas.

Apirusiam lenteliu kars-

pasakojo A. Vyžintas.

Jonuko motina, beveik po 50 metų išvydusi cinkuotas skardos karstelį su sūnelio pa-laikais, ištarė: „Pagaliau atėjo palaima“. Baigėsi ją kanki-ne naktiniai košmarai. Jonuką palaidojo greta savo tévų, Virbalio kapinėse.

**Į nežinią pasiėmė
pieno ir duonos**

Tremtinių prisiminimų kny-goje „Leiskit į Tévynę“ buvu-si mokytoja O. Sirutienė rašo, kad su vyru ir dvejų metukų Jonuku buvo ištremta į Sibirą

Birželio 16-ąją pagerbtini Seredžiaus apylinkėse ir kalėjimuose žuvę 54 partizanai. Po šv. Mišių parapijos bažnyčioje, klebonas Virginijus Lenktaitis pašventino paminklą.

Prie paminklo susirinko Seredžiaus visuomenė, išsirikiavo Seredžiaus pagrindinės mokyklos jaunieji šauliai su Tauragės aps. 7-osios rinkt. 8-ojo būrio vadu R. Andraičiu. Iš Vilniaus atvyko visas būrys jaunuųjų konservatorių su vadove Gintare Skaiste. Dainavo LPKTS Tauragės filialo buvusių politinių kalinų ir tremtinų choras „Versmė“ (vad. Marija Tautkuvienė).

Pagerbtini ir paminėti žuvusiu kovotoju atvyko Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio štabo viršininkas dim. mjr. V. Balys ir štabo nariai, Jurbarko mero patarėjas V. Rekešius, Seredžiaus seniūnas J. Pirkraitis, dim. plk. L. Laurinskas, dim. mjr. A. Veverskis, šau-

Seredžiuje paminklą partizanams pašventinės kun. V. Lenktaitis pasakojo apie okupantų padarytą žalą lietuvių tautai

liai ir buvę politiniai kaliniai. Tauragės LDK Kęstučio motorizuotojo pėstininkų bataliono „Geležinis vilkas“ kariai, vadovaujami vyr. srž. A. Adomonio, trenkė salves. Minėjimas buvo gerai organizuotas, renginį vedė ats. mjr. Algirdas Genys, l.e.p. LSS

LDK Kęstučio Tauragės aps. 7-osios rinktinės vadas.

Ant kalvos, kur buvo sumetami žuvusiuji kūnai, architektas A. Žilio sukurtą paminklą pastatė UAB „Akmenė uola“. Lėšų paminklui skyrė Jurbarko rajono savivaldybė ir LGGR TC Aukų

Tauragės LDK Kęstučio motorizuotojo pėstininkų bataliono karių salvės žuvusiems partizanams

rémimo ir atminimo įamžinimo fondas. Paminklo statybą organizavo LPKTS Jurbarko filialo pirmininkas Petras Gervylius, LLKS Kęstučio apygardos vadas V. Vernickas, šaulių vadas A. Genys, Jurbarko rajono ir Seredžiaus vadovai. Tarsi

auksos raidėmis iškaltas užrašas: „Seredžiaus valsčiaus partizanams, žuvusiems 1944–1960 metais, atminti“, amžinai mums primins jų žygdarbius ir auką – atiduotą gyvybę už laisvę.

Stasys DOVYDAITIS
Autoriaus nuotraukos

Prie bėgių, liudijančių didelį skausmą

Tremtyje, Krasnojarsko kr. Jeniseisko r. Maklakovo gyvenvietės pušų parke. Pirmoje eilėje iš kairės – Antanas, V. Kriščiūnas, A. Voveraitis, J. Ališauskas, J. Jalaveckas, J. Adomavičius, J. Tamulaitis, K. Milaševičius, S. Plikaitis. Antroje eilėje iš kairės – V. Vaišnys, V. Jaudegis, A. Krašauskas, J. Kudirka, V. Matulevičius, R. Dapkūnas, A. Drulia, V. Kaminskas, S. Seliokas, A. Bungarda, J. Jaudegis, A. Akelaitis, J. Abraitis. Trečioje eilėje iš kairės – J. Inkrata, J. Pilypaitis, J. Paplauskas, A. Cibirka, P. Bartuška, J. Šalkauskas, K. Mockaitis, V. Šeškevičius, A. Barkauskas, (neatpažintas), A. Dapkūnas, A. Bartuška, L. Palaikis, A. Bieliūnas, A. Adomavičius, S. Šrimaitis, J. Grigaitis, V. Liutvinas, (neatpažintas), V. Karnauskas, J. Mockaitis

1948-ųjų Marijampolės aps. tremtiniai, geležinkelio stoties perone susirinkę paminėti 59 trėmimo metinių

Nuėję ilgą gyvenimo kelią stovime Marijampolės geležinkelio stoties perone, prie skausmą liudijančių bėgių. Jie mena tą slogą 1948-ųjų gegužės 15-ąją, kai žydint sodams palikome tévynę ir gimtuosius namus. Mes, vaikai, tada dar daug ko nesupratome, bet tėvai buvo prislėgti liūdesio ir nevilties, bolševikinio siaubo ir poelgių tų, kurie viską grobė. To pasekmės išliko iki šių dienų... Įvagonus buvo įstumti Marijampolės apskrities ūkininkai, miesto inteligenčiai, visi, kurie mylėjo Lietuvą. Šiai akcijai vadovavo vietiniai žydai, aktyvūs komjaunuolai ir komunistai, tapę stribais, politrukais. Jų sąžinė negali būti rami, nes jauni žmonės, vaikai, seneliai, likę gulėti Sibiro žemėje, paliko gilius randus likusiems gyviesiems. Tos skriaudos neišdildys nei metai, nei laikas, o nusikaltimams senaties terminai negali jo. Jie pasmerkti amžiams.

Stovėdami prie bėgių, liudijančių didelį skausmą, žmonės pasakė teisybę: bolševizmas per savo gyvavimo laikotarpį buvo nepasotinamas, jam reikėjo vis naujų aukų. Tik po didžiųjų tironų mirties pajutome šiokį tokį atsilimą. Vaikai siekė mokslo, įgijo gyvenimo patirties, jau nereikėjo bijoti, galėjome kažko ir pareikalauti, apginti savo teises.

Šiame susitikime buvo Igarkos tremtiniai, kurie kentėjo šalti ir badą už poliarinio rato. Į Maklakovo gyvenvietę atvykdavo politinių kalinų,

kurie turėjo dorybės ir didybės jėgų, ten buvo daug jaunimo. Mes, vaikai, buvome jų pasekėjai. Tarp mūsų buvo Lietuvos karininkas mjr. Karavicius, inžinierius Pijus Mažėtis, JAV gyvenę lietuvių ūkininkai – L. Skritulskas, Bujauskas, Raslavicius ir kiti. Visi jau iškeliau Anapilin. Minint trėmimo metines aplankome jų kapus, prisimename juos savo maldose.

Mečislovas LIUTVINAS

Partizano dukters pergale teisme

(atkelta iš 1 psl.)

Po šio nuosprendžio, ku-
riuo pripažįstama V. Vasiliausko ir M. Žukaitienės kalte, M. Aštrauskaitė-Bikuličienė kreipėsi į teismą su civiliniu ieškiniu, prašydama atlyginti šeimai padarytą moralinę ir materialinę žalą. Lietuvos apeliacinis teismas birželio 20 d. priėmė nuosprendį: „Už Lietuvos partizanų Jono ir Antano Aštrauskų nužudy-
mą nuteisti buvę sovietų pa-
rankiniai – saugumo papulki-
ninkis Vytautas Vasiliauskas
ir slaptoji agentė Martina Žukaitienė – nužudyti partizanų
dukteriai ir dukteręčiai turės
atlyginti 150 tūkst. litų netur-
tinę žalą.“

“Tremtinio” inf.

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“!

Prenumeratos indek-
sas – 0117. Prenumerata
kainuoja: 1 mėn. – 5,20 Lt,
3 mėn. – 15,60 Lt. Vienas
savaitraščio numeris kai-
nuoja 1,30 Lt.

„Tremtinys“ išeina ke-
turis kartus per mėnesį.

Iki kiekvieno mėnesio
22 d. galite užsipre-
numeruoti „Tremtinį“ kitam
mėnesiui.

2007 m. birželio 29 d.

Tremtinys

Nr. 24 (758)

7

Siekusi realizuoti tėvo idealus

Birželio 15 d. staigi ir netikėta mirtis išplėsė iš mūsų tarpo inžinierę, vėliau aktyvią visuomenininkę, Lietuvos moterų lygos Kauno skyriaus pirmininkę Laimą Skuodienę.

Laima Kairytė-Skuodienė gimė 1928 m. lapkričio 5 d. Kaune, Lietuvos kariuomenės teisininko majoro Petro Kairio šeimoje. 1941 m. tėvelis buvo suimtas ir mirė sovietiniame lageryje. Likusi mama Janina Kairienė užaugino dvi dukteris Laimą ir Reginą. Laima, 1955 metais baigusi Kauno gimnaziją, įstojo į Kauno politechnikos institutą, išgijo statybininkės specialybę. Daug metų dirbo Kauno projektavimo mokslinio tyrimo institute, vėliau daugiau nei 20 metų Kauno statybos 1-ajame treste; paskutinius astuonerius metus iki pensijos – Kauno miesto vykdomojo komiteto kapitalinės statybos skyriuje.

¶ Lietuvos moterų lygos

veiklą Laima Skuodienė įsiitraukė 1994 metais, tapo Kauno skyriaus pirmininke (1994–2005); pablogėjus sveikatai liko vicepirmininke. Nuopat LML Kauno skyriaus įkūrimo pradžios Laima Skuodienė to skyriaus veiklą orientavo į Lietuvos nepriklausomybės stiprinimą, tautiškumo ir tautinio orumo gaminimą. Tie idealai buvo brangūs jos tėveliui, Lietuvos patriotui, už juos Jis ir žuvo; jo atminimui buvo skirta ir Laimos veikla.

Laima Skuodienė aktyviai reiškėsi ir spaudoje. Ji raše apie skyriaus veiklą, jo aktyvistest bei atsiminimus apie savo tėvelį „Lietuvos Aide“, „XXI amžiuje“, „Tremtinėje“; parengė spaudai ir išleido informacinių leidinių moksleiviams, mokytojams ir Kauno svečiams „Atminties dvasia“ apie Vytauto Didžiojo karomuziejų, jo istoriją ir Lietuvos didvyrius.

Laima dirbo nuoširdžiai ir pasiaukojamai, visuomeninė-

Pro memoria

je veikloje matė didelę prasmę – žadinti tautos žmones dvasiniam atgimimui.

Tegul Laimos Skuodienės atminimas įkvepia buvusias jos bendražyges naujiems ir jos nebaigtiesi darbams, iprasmina mūsų dienas Lietuvos dvasinio atgimimo aušroje.

Nuoširdžiausiai užuojaudžiai reiškiamė Laimos Skuodienės sūnumas ir jų šeimoms, vienims artimiesiems ir drąsiai sakome: didžiuokės savo mama ir močiute – ji buvo tikra Lietuvos patriotė.

Lietuvos moterų lyga

Skelbimai

Birželio 30 d. (šeštadienį) 11 val. kviečiame į tradicinį šeštąjį LPKTS ir TS PKT frakcijos jaunesniosios kartos sąskrydį Kreivakiškio dvarelyje, Pakruojo rajone, skirtą 1948 m. trémimui iš Lietuvos ir Valstybės dienai paminėti.

Liepos 1 d. (sekmadienį) 12.30 val. šv. Mišių auka Radviliškio parapijos bažnyčioje prisiminėme tremtinius, politinius kalinius, kentėjusius ir mirusius tremtyje, Sibiro, Kazachstano ir kituose lageriuose. Vėliau kviečiame visus susirinkti prie Trijų kryžių. Kartu vyksime į Radviliškio Eibariškių parką. Ten bus pašventinta klevų alėja, pasodinta žuvusiems politiniams kaliniams ir tremtiniam atminti.

Dėmesio!

LKKAS maloniai kviečia visus, turinčius dokumentinius ar vaizdinės medžiagos apie Lietuvos kariuomenės karininkus, ypač – apie pokario ginkluotojo pasipriešinimo dalyvius, turinčius karininko laipsnį, prisiėti prie daugiatomės enciklopedijos „Lietuvos kariuomenės karininkai 1918–1953“ rengimo. Rašykite: Vytautui Zabielskui, Pušų g. 17–4, Vilnius. Tel. (8 5) 272 3828. Arba Astai Rėklaitienei, Kačanausko g. 18-7, Kaunas. Tel. (8 37) 734 218, 8 652 94 228.

Užjaučiame

Mirus Kauno tremties ir rezistencijos muziejaus darbuotojui

Juozapui Eugenijui SILINGUI
užjaučiame artimuosius.
LPKTS valdyba

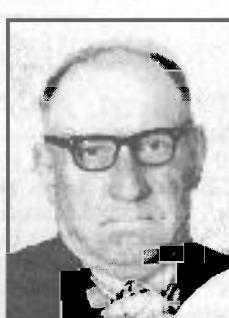
Lietuvos valstybės diena – Kuršiu Nerijoje

Liepos 6 d. 7 val. kviečiame vykti į Smiltynę. Žygiosime į „gyvas“ ir „negyvas“ kopas, ekskursija po Nidos ir Juodkrantės kurortus, Peralkos ir Preilos įžymybės, paukščiai žudikai, Gintaro muziejus ir kt. objektais. Pailšėsime paplūdimyje. Ragausime rūkytos žuvies.

Jei oras bus lietingas, keiliausime į Jūrų muziejų ir delfinariumą, ekskursija po Memelburgą: Turavo Anikė, Laikrodžių ir Mažosios Lietuvos muziejai, Memelburgo pilies požemiai.

Kaina 180 litų (2 nakvynės, kelionė, keltas, ekologijos mokesčis, gido paslaugos). Kreiptis tel. (8 37) 205 482 nuo 10 iki 16 val. darbo dienomis arba 8 689 54 571 bet kuriuo laiku, el.p.: cepurniene@delfi.lt

ILSĖKITES RAMYBEJE

Antanas Morkis

1923–2007

Gimė Mažuolių k., Šiaulių valsč., Šiaulių aps., ūkininkų šeimoje. Antanas buvo vyriausias tarp trijų seserų. Baigęs keturias pradinės mokyklos klasės, padėjo tėvams ūkininkauti. 1944 m. buvo šaukiamoji amžiaus, bet sovietų armijos išvengė ir pakeitė gyvenamąją vietą. Visa Morkių šeima aktyviai rėmė partizanus. Antanas palaikė ryšius su Geležinio Vilko būriu. 1950 m. suimtas ir nuteistas 25 m. Kalėjo Vorkutos lageriuose. 1956 m. grįžo į Lietuvą. Apsigynė Radviliškyje, dirbo tekintoju. Vedė, užaugino dukterį ir sūnų. Nuo 1991 m. buvo LPKTS narys.

Palaidotas Radviliškio kapinėse.

Užjaučiame žmoną, vaikus, seseris su šeimomis ir artimuosius.

LPKTS Radviliškio filialas

Ona Kaktienė

1917–2007

Gimė Tauragės aps. Draudenių valsč. vidutinių ūkininkų šeimoje. 1943 m. ištakėjo. Sužinoję, jog juos rengiasi ištremti į Sibirą, slapstėsi pas pažystamus. 1949 m. Ona suimta kartu su vyru Jonu. Ikalinta Kazachstano, vėliau – Irkutsko sr. Bratsko moterų lageryje. 1957 m. grįžo į Lietuvą, apsigynė Tauragės r. Šakių kaime. Užaugino tris sūnus ir dukterį.

Palaidota Tauragės r. Sartininkų kaimo kapinaitėse. Nuoširdžiai užjaučiame šeimą ir artimuosius.

LPKTS Tauragės filialas

Jonas Baublys

1919–2007

Gimė Perlojos k., Varėnos r. Šeimoje augo penki vaikai. Du broliai buvo partizanai, todėl Joną su tėvu 1945 m. suėmė, be teismo išvežė į Archangelsko sr. Ten jie išbuvo vienerius metus ir 4 mėnesius. Jonas buvo parvežtas į Vilnių – po teismo paleistas, o tėvas liko Archangelske, ten ir mirė. 1947 m. Jonas su motina vėl ištremtas į Sibirą. I Lietuvą grįžo 1962 m. Apsigynė Rūdiškėse, vėliau – Lentvaryste. Užaugino sūnų ir dvi dukteris. Palaidotas Lentvario kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame artimuosius.

LPKTS Lentvario filialas

Marijona Štarolytė

1929–2007

Gimė Palivarko vienkiemijoje, Krekenavos valsč., Panevėžio aps. Anksti neteko tėvų. Brolis Česlovas tarnavo nepriklausomos Lietuvos kariuomenėje. Prasidėjus sovietų okupacijai, dingo be žinios. Broliai Grigalius ir Leonas 1946 m. ištraukė į partizanų gretas. Marijoną pradėjo persekioti stribai. Nuo 1947 m. slapstėsi pas pažystamus, 1950 m. išėjo pas brolius. Partizanavo Vyčio apyg. Paukštelio būryje, turėjo slapyvardį Audrą Kūdikis. 1951 m. buvo sunkiai sužeista ir paimta į nelaisvę. Nuteista 25 m. Kalėjo Norilsko, Mordovijos, Marijinsko lageriuose. I Lietuvą grįžo 1962 m. Namai buvo išdraskyti, neturėjo kur prisiregistravoti ir išsidarbinti. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę apdovanota Vyčio Kryžiaus ordinu, Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu. Paskutinius devynerius metus gyveno Vilniuje „Tremtinėj namuose“, rašė eiles, džiaugėsi galimybe keliauti, lankytis draugus.

Palaidota Pabradės kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame sūnų ir dukterį su šeimomis bei artimuosius.

LPKTS Lentvario filialas

SL289

Redaktorė - Jolita Navickienė

Redakcija: Aušra Šuopytė,
Dalia Maciukevičienė,
Vesta Milerienė

Redakcija:

Tremtinys

Mūsų adresas: Laisvės al. 39, LT-44309 Kaunas, tel. (8 37) 323 204, faksas (8 37) 323 214
El. paštas: tremtinys@erdves.lt, LPKTS puslapis interne: <http://www.lpkts.lt>
Įmonės kodas 3000 32645. Ats./sąsk. AB "Vilniaus bankas", kodas 70440, Nr. LT18 70440600 0425 8365.
Spausdino spaustuvė UAB "Rinkos aikštė", Josvainių g. 41, Kėdainiai
Offsetinė spauda 2 sp. lankai. Tiražas 3975. Užs. Nr. cepurniene@delfi.lt

Kaina 1,30 Lt